

ЗМІНА КЛІМАТУ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ (ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

Національний авіаційний університет
Інститут технічної теплофізики НАН України

Анотація. У статті досліджуються причини антропогенного характеру, які призвели до глобальної проблеми зміни клімату. Наголошується, що глобалізація економічної, наукової, політичної сфер сучасного світу створила умови для прийняття глобальних заходів по вирішенню проблеми зміни клімату, та розглядаються дії світової спільноти, спрямовані на вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: глобальна проблема, зміна клімату, викопне паливо, парникові гази, техногенне суспільство.

Вступ

Людство протягом всього свого існування знаходилось і знаходиться в постійному розвитку. Але ще ніколи розвиток не набував такого стрімкого характеру, як в ХХ – поч. ХХІ ст., коли світ глобалізувався. Відбувається формування єдиної цивілізації на планеті. Процеси розвитку економічної, наукової, політичної сфер набувають всеохоплюючого характеру. Вони вже визначають не тільки характер людського суспільства, але й здійснюють дуже і дуже відчутний вплив на природу Землі. Людство, як зазначав на поч. ХХ ст. видатний український мислитель В. Вернадський, набуває характеру планетарної сили. «Людство, взяте в цілому, стає могутньою геологічною силою. І перед ним, перед його думкою і працею, стає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого» [1, с. 508]. Цей процес інтеграції в світі, спільні для людства процеси, що визначають розвиток людського суспільства в цілому, окреслюються як глобалізація. Її обумовлюють «...прогрес продуктивних сил, техніки, інформаційних технологій. Нова технологічна епоха веде до міжнародного поділу праці, і, на цій основі – до об'єднання економік всіх країн в єдину господарську систему. Глибокі та якісні зміни в усій структурі економіки, культури, політичній системі світового співтовариства дають підставу говорити про вступ людства в нову історичну епоху – епоху глобалізації, тобто новітню ступінь інтеграції світової спільноти в нову системну соціальну цілісність» [5, с. 75].

Глобалізація створює не лише нові можливості розвитку людства, але й породжує ряд проблем, що отримали назву «глобальних проблем сучасності». Ще в останній третині ХХ ст. провідні вчені світу, що об'єдналися в Римський клуб, окреслили ряд проблем, що набули глобального характеру і становлять загрозу самому існуванню людства. А. Печчеї в відомій доповіді Римському клубу та в праці «Людські якості» зазначив, що глобальні проблеми сучасного світу є всеохоплюючими, взаємопов'язаними, загрожують існуванню всього людства. На перше місце він ставив екологічну проблему, причиною виникнення якої стала суперечність «суспільство-природа». Як складова екологічної проблеми була виділена проблема глобальної зміни клімату [7].

З другої половини ХХ століття підвищилась частота та інтенсивність аномальних погодних та руйнівних стихійних явищ на планеті. Провідні клімато-

логи доводили, що це прояви глобальної зміни клімату, причиною якої став антропогенний вплив промислової та науково-технічної революцій. Для встановлення безпосередніх причин і прогнозування наслідків зміни клімату під егідою Організації Об'єднаних Націй в 1988 році була створена Міжурядова група експертів зі зміни клімату (МГЕЗК).

МГЕЗК встановлено, що останні десятиріччя були самими теплими за 1400 років. У V узагальнюючій Доповіді про зміну клімату (далі Доповідь) [14] підтверджено, що з 1951 р. швидкість зростання температури приземного повітря становила 0,12 °C / 10 років, що створює загрозу невідворотних змін клімату. Відповідно до висновків МГЕЗК, потепління клімату є наслідком накопичення в атмосфері парникових газів. Їх накопичення відбувається в результаті стрімкого збільшення викидів парникових газів в атмосферу в результаті діяльності людини.

Постановка завдання

Мета пропонованої статті – окреслення провідних причин антропогенного характеру, що привели до глобальної зміни клімату. Також ставиться завдання розглянути діяльність міжнародних організацій по вирішенню кліматичної проблеми в контексті глобалізації. З цією метою досліджуються механізми заохочення світової спільноти щодо скорочення споживання викопного палива задля стримування зростання температури нижніх шарів тропосфери для запобігання парниковому ефекту.

Основна частина

Технічний прогрес породив низку глобальних проблем, що охоплюють не тільки всі сфери життя людства, але й природу планети. Дослідження, проведені кліматологами в останній чверті століття, підтвердили самі песимістичні прогнози. Як з'ясувалося за ці роки, вчені, що доводили реальність значних кліматичних змін і позиція яких розцінювалась як необґрунтований, перебільшений песимізм, виявилися дуже скрупульозними, поміркованими, обережними у висновках на тлі інформації про прогресуюче зменшення обсягу крижаного покриву на полюсах, руйнівні урагани, торнадо тощо. Кліматичні зміни реально відчувають усі країни: від США, що потерпають від нищівних торнадо та ураганів, до Китаю та Японії, де в останні десятиліття сталося декілька небачено руйнівних землетрусів. Фактично незначні зміни глобальної температури призвели до значного розбалансування кліматичного тренду з прискоренням обертання обсягів вологи та небезпеці закислення світового океану.

Головна причина як екологічної проблеми в цілому, так і катастрофічних змін клімату – глобальне поширення техногенної цивілізації. Не буде перебільшенням сказати, що з кінця ХХ ст. вона набуває статусу цивілізації глобальної. Онопрієнко В.І. відмічає: «Техногенна цивілізація почала розвиватися в Західній Європі в період промислової революції (XVII-XVIII ст.). Індустріалізація, панування капіталістичних відносин, швидка зміна техніки і технології, підвищений інтерес до наукових досліджень, соціальні трансформації є відмінними рисами цієї епохи наукових, технічних і соціальних революцій. Прискорений темп технічних, а згодом і науково-технічних змін сприяв не тільки корінному перетворенню соціоприродного середовища життєдіяльності, а й наблизив небезпеку його існування (в останній третині ХХ ст.) і зумовив глобальну екологічну катастрофу [4, с. 23]. Техногенна цивілізація протягом 300 років укорінилася, затвердила, поширила в суспільній свідомості і практиці споживацьке, екофобне ставлення до природи. Прагнення максимального перетворення природи і використання її в інтересах виробництва, підкорення людині стала однією з базових, засадничих рис цієї цивілізації. «Ідея перетворення світу і підпорядкування людині природи була домінантою в культурі техногенної цивілізації на всіх етапах її історії аж до нашого часу. Ця ідея була і залишається в якості найважливішої складової того «генетичного коду», який визначив саме існування і еволюцію техногенного суспільства»[4, с. 24].

Внаслідок процесів глобалізації техногенна цивілізація набуває планетарного характеру, що багатократно підсилює породжені нею проблеми. Спеціалісти вже майже не сперечаються, чи дійсно підвищення глобальної середньої температури повітря та зміна клімату пов'язані з антропогенним фактором, особливо з розвитком виробництва. Перетворення біосфери на техносферу призводить до зменшення здатності природи до відновлення. МГЕЗК доведе, що зміна клімату є наслідком стрімкого збільшення кількості антропогенних викидів парникових газів (головним чином, вуглекислого газу CO_2 , метану CH_4 та закису азоту N_2O) до атмосфери, що пов'язано зі стрімким зростанням обсягів спалювання викопного палива. CO_2 є основним антропогенним парниковим газом (його частка в глобальних викидах в 2010 р. складала 76%). Ще 16% становить метан, 6% – закис азоту і 2% – інші парникові гази. З доіндустріальної епохи (за точку початкового обліку береться 1750 р.) викиди CO_2 підвищились в 40 разів. Зростання викидів парникових газів в атмосферу призведе до подальшого потепління і змін у всіх компонентах кліматичної системи.

У Доповіді вказано наступні наслідки зміни клімату:

- Збільшення тривалості аномально жарких періодів, скорочення періодів з сильними морозами, що негативно впливає на здоров'я людей та на продуктивність сільського господарства.

- Підвищення рівня Світового океану через танення льодовиків і теплове розширення вод океану (ризик затоплення приберегових територій) з

підвищенням кислотності поверхневого шару, що становить небезпеку для планктону, коралів, рибних колоній тощо.

- Нерівномірні зміни глобального кругообігу води. Зниження обсягу поновлювальних водних ресурсів в посушливих районах (кожен градус підвищення глобальної температури повітря знижує обсяг поновлювальних водних ресурсів на 20%, що на 7% збільшить відсоток населення, яке потерпає від нестачі води).

- Послаблення циркуляції Гольфстріму.

- Збільшення загрози нестачі продовольства, тощо.

Висновок МГЕЗК – обмеження антропогенного впливу на зміну клімату потребує істотного і постійного скорочення викидів парникових газів.

Спільне занепокоєння людства зміною клімату призвело до прийняття ряду історичних документів, які спрямовані вирішувати на міждержавному рівні питання, пов'язані із зміною клімату. Першою спробою координувати діяльність країн по зменшенню викидів було прийняття Рамкової конвенції ООН про зміну клімату в 1992 р. на саміті Організації Об'єднаних Націй в Ріо-де-Жанейро. У Конвенції було визнано, що кліматичні зміни відбулися в результаті людської діяльності, і що це може несприятливо вплинути на природні екосистеми і людство [10]. Конвенція визнала спільну, але диференційовану відповідальність країн за зміну клімату, а також історичну відповідальність розвинених країн за антропогенне зростання викидів парникових газів через загальне споживання первинної вуглецевої енергії (ЗСПВЕ) за часи промислової революції. Головною метою була проголошена стабілізація концентрації парникових газів в атмосфері, термінова розробка і прийняття заходів по запобіганню зростанню їх концентрації. У рамках Конвенції країни Додатку 1 (36 промислово розвинених країн світу та країн з перехідною економікою, перш за все країни Євросоюзу, Сполучені Штати Америки, Австралія, Російська Федерація, Японія) взяли на себе зобов'язання обмежити антропогенні викиди парникових газів.

Київський протокол до РКЗК ООН (КП), прийнятий в 1997 р., закріпив у Додатку В кількісні зобов'язання розвинених країн Додатку 1 зі скорочення викидів парникових газів [3]. Протягом 5 років дії КП (з 2008 по 2012 рр.) ці країни повинні були скоротити на 5,2% відносно 1990 р., який визначено за базовий рівень, свої сукупні антропогенні викиди парникових газів. Крім того, на розвинені країни Додатку 1 була покладена відповідальність за ефективність скорочення викидів парникових газів країнами, що розвиваються. У рамках гнучкого механізму КП – механізму чистого розвитку, розвинені країни могли передавати технології та надавати фінансові ресурси для скорочення викидів парникових газів країнам, що розвиваються.

Україна була визначена країною, яка знаходиться у процесі переходу до ринкової економіки і також отримувала фінансову допомогу від розвинених країн в рамках іншого гнучкого механізму Київського протоколу – механізму спільного впровадження

(СВ). Отримання «кіотських інвестицій» для модернізації підприємств в рамках 215 проектів СВ дозволило скоротити Україні 528 719 305 тонн CO₂-екв., що склало 58,3 % світового ринку ОСВ (станом на 15 грудня 2013 року) [13]. ОСВ – це одиниця скорочення викидів (1 ОСВ = 1 тонна CO₂-екв.). В цих одиницях передавались скорочення викидів парникових газів, що досягались за проектами спільного впровадження з 01 січня 2008 року по 31 грудня 2012 року (перший період дії Кіотського протоколу). Однак, виконання розвиненими країнами своїх зобов'язань за Кіотським протоколом не призвело до скорочення викидів парникових газів на планеті (табл. 1) [15].

Таблиця 1.
Динаміка загального споживання первинної вуглецевої енергії та викидів CO₂ провідними країнами світу та Україною

№ п/п	Країни	ЗСПВЕ, %		Викиди CO ₂ , %	
		1971	2014	1971	2014
1	Китай	7,1	22,4	5,7	28,2
2	США	28,7	16,2	30,8	16
3	Індія	2,7	6,0	1,3	6,2
4	РФ	н/д	5,2	н/д	4,5
5	Японія	4,8	3,2	5,4	3,7
6	Німеччина	н/д	2,2	7	2,2
7	Корея	0,3	2,0	0,4	1,8
8	Канада	2,6	2,0	2,4	1,7
9	Бразилія	1,3	2,2	0,6	1,5
10	Франція	2,9	1,8	3,0	0,9
11	Україна	н/д	0,8	н/д	0,7
12	Інші країни	43,9	36,0	43,3	32,6
	Світ	100	100	100	100

Дані табл. 1 свідчать, що зростання викидів CO₂ відбувається через активне збільшення споживання вуглецевого палива країнами, що розвиваються.

Перетворення біосфери на техносферу в сучасному глобалізованому світі стає маркером рівня розвитку кожної країни. Техносфера включає не лише все зростаючі промислові, енергетичні комплекси, але й урбанізоване середовище, що має виразну тенденцію до зростання в геометричній прогресії. Стрімкий розвиток економік цих країн, урбанізація привела до стрибкоподібного збільшення споживання енергії. Китай за 40 років збільшив споживання енергії в 8 разів, Індія – в 5,5 разів, в той час, як Японія – у 1,7 раз, а США – лише у 1,4 рази. До того ж, масова вирубка лісів, скорочення зелених насаджень в містах, в тому числі і в Україні, привели до зменшення поглинання CO₂. Порівняно з доіндустріальною епохою площа лісів у світі скоротилась майже на 50%. Це не тільки підвищило концентрацію CO₂ в атмосфері, але й привело до перетворення ряду територій в пустелю. Як було

зазначено вище, в посушливих районах відбувається постійне зниження обсягу поновлювальних водних ресурсів, що негативно впливає на клімат в цілому.

ВВП Китаю за ці роки збільшилось у 105 разів, і складало у 2014 році 13% від ВВП світу (у 1971 р. – лише 3%). ВВП Індії збільшилось у 30 разів і складало 3% від ВВП світу. А ВВП США за цей період збільшилось лише у 15 разів, але складало 22% від ВВП світу (Японії – відповідно, у 20 разів зростання та 6% від ВВП світу). П'ять країн (Китай, США, Індія, РФ та Японія) виробляють біля половини світового ВВП (47 %), спожили при цьому 53% загальної світової енергії. Проте відносні частки ВВП, та ЗСПВЕ цих п'яти країн значно відрізняються між собою.[15]

Співвідношення інтенсивності споживання енергії і кількості викидів парникових газів наочно демонструють, що один з шляхів вирішення проблеми клімату – зменшення енергомісткості виробництва та відмова від споживання вуглецевого палива, що можливо тільки при умові науково-технічного прогресу, запровадження сучасних енергозберігаючих технологій. Але економічна і політична ситуація ряду країн, що розвиваються, гальмує запровадження сучасних технологій. Позитивні зміни в цьому відношенні можливі лише при активній ефективній співпраці країн, прикладом якої у цьому напрямі є прийняття в 1997 р. в Кіото Протоколу до Рамкової конвенції ООН (Кіотського протоколу). З метою вирішення глобальної проблеми була встановлена чітка межа – скоротити сукупні викиди парникових газів на 5,2% порівняно з базовим рівнем 1990 р. За перший період дії зобов'язань з 2008 по 2012 рр. скорочення викидів мало бути досягнуто за рахунок міжнародної добровільної координації дій ряду країн. Але, як вже згадувалось, досягти бажаного результату не вдалось. Практика показала необхідність комплексного підходу до вирішення кліматичної проблеми, врахування інтересів усіх учасників процесу. Світове співтовариство прийшло до розуміння необхідності прийняття кліматичної угоди, яка б зобов'язувала скорочувати викиди парникових газів усі крупні країни – споживачі вуглецевої енергії.

В 2015 р. у Парижі була прийнята безпрецедентна Паризька угода (ПУ) [6], яка підписана 197 державами-учасницями Конвенції, відповідальними за близько 96 % глобальних викидів парникових газів [10]. На даний час вона ратифікована 168 країнами (в тому числі Україною [2]), що викидають більш, ніж 55% загальних глобальних викидів парникових газів.

Головна мета нової кліматичної угоди полягає в утриманні приросту глобальної середньої температури значно нижче ніж 2 °C понад середню температуру доіндустріального рівня, та докладання зусиль для обмеження зростання температури не більше ніж 1,5 °C понад середню температуру доіндустріального рівня. Для досягнення зазначеної температурної цілі в 2030 році необхідне обмеження викидів ПГ до рівня 40 млрд. т CO₂e [10]. Глобальне реагування на загрозу зміни клімату має відбуватись в контексті сталого розвитку та подолання бідності [6].

Принципово новим у Паризькій угоді в рамках спільної, але диференційованої відповідальності, є динамічна система зобов'язань, що полягає у виконанні Очікуваних Національно-визначених внесків (ОНВВ), які приймають на добровільній основі, тобто на кожну країну покладаються зобов'язання визначити власний рівень обмеження обсягів викидів парникових газів і посилюючого його виконання [16].

У тексті Паризької угоди країни-сторони Угоди основні зобов'язання накладають на розвинені країни. Країни, що розвиваються, взяли на себе зобов'язання продовжувати посилювати свої зусилля щодо пом'якшення зміни клімату, і перейти згодом до цільових показників обмеження або скорочення викидів у масштабах усєї економіки.

Якщо звернутися до конкретних цифр, то Китай зобов'язався досягти піку викидів CO₂ близько 2030 р. Китай зміг знизити питому вуглецевоюємність свого ВВП ППС вдвічі з 1990 до 2014 року, з 1,15 до 0,53 кг CO₂/долл. США. Це дозволило Китаю стабілізувати викиди ПГ, незважаючи на триваючий швидкий ріст економіки близько 8 % в рік.

США взяли зобов'язання не на 2030 рік, а на 2025 рік. І порівнюють свої викиди не з 1990 роком, а з 2005 роком, коли цих викидів у них було найбільше. Якщо перерахувати на викиди ПГ в 1990 році, то обіцяний США діапазон скорочень викидів ПГ до 2025 року становить 15-17% від викидів 1990 р. У США, як і в більшості країн світу, відбувається зниження вуглецевоюємності одиниці ВВП ППС (з 0,53 кг CO₂/долл. США у 1990 р. до 0,32 кг CO₂/долл. США у 2014 р.).

Третє місце за викидами займає Європейський Союз (ЄС). У сукупності на ЄС припадає близько 10 % світових викидів ПГ. Зобов'язання ЄС досить серйозні – зменшити до 2030 року викиди ПГ на 40 % в порівнянні з 1990 роком. Це найбільші зобов'язання з усіх. Поточне щорічне зниження викидів ПГ в ЄС показує, що ця мета реальна і буде швидше за все, досягнута.

На четвертому місці в рейтингу емітентів ПГ – Індія з шістьма відсотками. Індія зобов'язалася зменшити до 2030 року енергоемність свого валового національного продукту на 33-35 % в порівнянні з 2005 роком. Реальність і достатню амбітність її планів підтверджує зниження вуглецевоюємності ВВП ППС країни з 0,35 кг CO₂/долл. США у 1990 р. до 0,29 кг CO₂/долл. США у 2014 р.

Цифри наочно демонструють, що умовою зниження енергоемності виробництва є запровадження в виробництво інноваційних технологій. Найбільші зобов'язання по скороченню викидів CO₂ беруть на себе індустріально розвинені країни, в яких на основі техногенної цивілізації відбувається розвиток інформаційного суспільства. Важливим пунктом угоди є зобов'язання розвинених країн надавати фінансові ресурси для надання допомоги країнам, що розвиваються. Іншим країнам рекомендовано надавати таку допомогу на добровільній основі.

Україна в 1990 р. займала 6-те місце в світі по викидах ПГ. За наступні 24 роки вона зменшила викиди ПГ на 58%, але, на жаль, не внаслідок скорочення енергоемності свого ВВП, а через системну економічну кризу. Але Україна приймає активну

участь у міжнародних угодах зі скорочення викидів парникових газів, зокрема в рамках Кіотського протоколу.

Ратифікація Верховною Радою України 14.07.2016 р. Паризької угоди [2] означає, що Україна офіційно приймає на себе зобов'язання щодо укріплення глобального реагування на загрозу зміни клімату. Включення до Паризької угоди забезпечує Україні нові можливості для реалізації програми сталого розвитку. Використання Механізму внеску до пом'якшення наслідків викидів ПГ і підтримки сталого розвитку, згідно з п.4 ст.6 ПУ створює умови для розробки відповідних проектів з використанням напрацювань і результатів проектів інших країн. ОНВВ України – скоротити до 2030 року до 60 % викидів парникових газів від рівня 1990 року [18]. На досягнення поставленої мети спрямована низка державних документів. Мінприроди розроблена «Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року», схвалена розпорядженням КМУ від 07.12.2016 № 932-р [12]. Концепція визначає 3 напрями (шляхи) її реалізації та передбачає розроблення Стратегії низьковуглецевого розвитку та Стратегії адаптації до зміни клімату, що також передбачено Паризькою угодою. На виконання розпорядження КМУ Мінприроди розробило проект Плану заходів з реалізації Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [8].

Висновки

Причиною глобальної зміни клімату став антропогенний вплив промислової та науково-технічної революцій. У ряді міжнародних документів було визнано спільну, але диференційовану відповідальність країн за зміну клімату, а також історичну відповідальність розвинених країн за антропогенне зростання викидів парникових газів. Глобалізація економічної, наукової, політичної сфер сучасного світу створила умови для прийняття глобальних заходів по вирішенню проблеми зміни клімату, до яких відносяться Кіотський протокол 1997 р. і Паризька угода 2015 р. На основі інтеграції зусиль більшості держав світу, вироблення спільної стратегії і тактики на основі наукових досліджень, широкого запровадження інноваційних технологій відбуваються пошук ефективних засобів запобігання катастрофічним змінам клімату. Це дає надію на майбутнє.

Список літератури

1. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. – М.: Наука, 1988. – 508 с.
2. Закон України № 1469-VIII «Про ратифікацію Паризької угоди» від 14.07.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1469-19>. – Назва з екрана.
3. Кіотський протокол до РКЗК ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5rada.gov.ua/laws/show/995_801. – Назва з екрана.
4. Онопрієнко В.І. Техногенне суспільство та техногенна цивілізація: ознаки, еволюція, ризики, стратегія контролю / В.І. Онопрієнко, М.В. Онопрієнко // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – Вип. 2(20). – К.: НАУ, 2014. – С. 22-26.
5. Ороховська Л.І. Глобалізація та глобалізм: соціально-філософський аспект // Л.А. Ороховська // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – Вип. 2(10). – К.: НАУ, 2009. – С. 75-80.

6. Паризька угода до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_161. – Назва з екрана.

7. Печчеи А. Человеческие качества [Електронний ресурс] / А. Печчеи – Режим доступу: <https://igrunov.ru/cat/vchk-cat-bibl/articles/peccei>. – Назва з екрана.

8. План заходів з реалізації Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/Plan_zahodiv_20.04.17.docx. – Назва з екрана.

9. Публічний реєстр РКЗК ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unfccc.int/focus/indc_portal/items/8766.php. – Назва з екрана.

10. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_044. – Назва з екрана.

11. Рішення СР/21 від 29 січня 2016 р. (Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session, held in Paris from 30 November to 13 December 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf>. – Назва з екрана.

12. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до

2030 року» № 932-р, редакція від 07.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705>. – Назва з екрана.

13. Стан реалізації проектів спільного впровадження в Україні станом на 15 грудня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/article/636728>. – Назва з екрана.

14. Узагальнююча Доповідь про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full.pdf. – Назва з екрана.

15. CO₂ emissions from fuel combustion 2016 HIGHLIGHTS INTERNATIONAL ENERGY AGENCY [Електронний ресурс]. – 2016. – 166 р. – Режим доступу: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/CO2EmissionsfromFuelCombustion_Highlights_2016. – Назва з екрана.

16. The world Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/data-catalog/GDP-PPP-based-table>

17. www.co2earth [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.co2earth

18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=248571404

А.А. Матюхина, Н.Ю. Павлюк

ИЗМЕНЕНИЕ КЛИМАТА КАК ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ: ВЫЗОВЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ (ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ)

В статье исследуются причины антропогенного характера, которые привели к глобальной проблеме изменения климата. Подчеркивается, что глобализация экономической, научной, политической сфер современного мира создала условия для принятия глобальных мер по решению проблемы изменения климата и рассматриваются действия мирового сообщества, направленные на решение этой проблемы.

Ключевые слова: глобальная проблема, изменение климата, ископаемое топливо, парниковые газы, техногенное общество.

A. Matyukhina, N. Pavluk

CLIMATE CHANGE AS A GLOBAL PROBLEM OF MODERNITY: CHALLENGES AND WAYS OF SOLVING (PHILOSOPHICAL ASPECT)

Reasons of anthropogenic character, that resulted in the global problem of change of climate, are investigated in the article. It is underlined that globalization economic, scientific, political spheres of the modern world created terms for the acceptance of global measures in decision of problem of change of climate and the actions of world community, sent to the decision of this problem, are examined.

Key words: a global problem, a climate change, fossil fuel, greenhouse gases, technogenic society.

УДК 316.42

О.В. Русул

ПОЛІТИКА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ І ДЕРЖАВИ-НАЦІЇ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Анотація. У статті визначаються перспективи розвитку мультикультуралізму в умовах соціокультурних трансформацій держав-націй. Акцентовується увага на моделі мультикультуралізму як «єдність в розмаїтті», універсальності даної мультикультурної політики в міжнародному контексті.

Ключові слова: політика мультикультуралізму, культурне розмаїття, держави-нації.

Вступ

В умовах глобалізації постає питання соціокультурних трансформацій держав-націй. Однією з головних є проблема взаємо-інтеграції етнокультурних спільнот. Так постають пошуки прийнятних рішень у питаннях інтеграції, асиміляції мігрантів у межах окремих соціумів. У результаті мультикультуралізм є особливою політикою, що здатна забезпечити належний міжкультурний діалог в умовах культурного розмаїття. Однак міжнародна практика свідчить, що мультикультуралізм не завжди відмічений позитивом. Особливо це стосується титульних націй, коли етнокультурна ідентичність форму-

валася віками. Також виникає питання щодо моделі розвитку мультикультуралізму в соціокультурному середовищі держав-націй, та розгляд мультикультурної практики з позицій універсальності. Без відповіді на дане питання стає неможливим визначення шляхів розвитку політики мультикультуралізму на прикладі титульних націй, тобто, чи може бути реалізована певна універсальна практика, чи говоримо про варіації політики мультикультуралізму в кожному окремому випадку. Останнє має вагу, оскільки кожна держава-нація різниться особливостями культурних традицій та менталітетом. Сьогодні вимагає відповіді, яка може бути специфіка розвит-